

(1931), H. Holma ja V. Barthold'i „Muhamed ja islam“ (1933), W. Söderhjelm'i „Itaalia renessanss“ I (1933), E. Ståhlberg'i „Päikesse tõusu poole“ (1934), A. Anttila „Sissejuhatus uusaaja kirjanduse peavooludesse“ (1938) ja A. Tšehhov'i „Valik novelle“ (1939; kõik eelmised teosed on ilmunud Tartus). T-e loomingust on tõlkes eriraamatuina ilmunud: soome keeles „Vilkkuva tuli“ (1911; „Õhtu taevas“), „Kohtalo“ (1919; „Saatus“) ja „Viron kirjallisuuden historia“ (1939); läti keeles „Vasaras nakts mila“ (1922; „Suveöö armastus“), „Popits un Huhū“ (1922) ja „Pasaules malā“ (1923; „Maa ilma lõpus“); esperanto keeles „Kvin noveloj“ (1924; „Viis novelli“), „En la fino de la mondo“ (1924; „Maa ilma lõpus“) ja „Popi kaj Huhu“ (1924); ungari keeles „Végzet“ (1933; „Saatus“), saksa keeles „Am Rande der Welt“ (1935) ja „Des Menschen Schatten“ (1935); peale selle on ta üksikute tööde tõlkeid avaldatud veel mitmes keeles. — Romaan „Väike Illimar“, mille T. avaldas rohkem kui kümme aastat kestnud vaikimise järel ilukirjanduse alal, tähistab võrrelduna tema varasemate impressionistlik-fantastiliste novellidega järsku pööret uusrealismi. See pooleldi autobiograafiline, mahult kõige ulatuslikum T-e ilukirjanduslik teos kujutab ühe passiivse, aravõitu, ent suure kujutusvõimega varustatud eelkoolialise poisi, väikese Illimari elu ühe aasta jooksul Lõuna-Eesti mõisaolude taustal. Aga väikese Illimari isikusse kitsamalt puutuvate sündmuste ja tema siseelu jälgimisest tähtsamaks tõuseb kirjeldatavale mõisamiljööle iseloomulikkude tüüpide ning nähtuste vaatlus. Ühes T-e tagasipöördumisega tõelisest elust ammutatud tüüpide ja sündmuste juurde avaneb uuesti ta huumorisoon, mis oli talle omane „Hundi“ kirjutamise paiku. Huumoristlik ja ülemeelikult groteskne on ka T-e arhailiseks stiliseeritud reisu kirjeldis „Ühe Norra reisi kroonika“, mis on oma faktiliste andmete vähesusega tõelisest Norrast hoopis teist laadi teos kui varasem töö „Teekond Põhja-Afrika“. Viimases nii nagu „Teekonnas Hispaaniasse“ on taoteldud anda võimalikult tervikuline pilt kirjeldatava maa omapärast osalt isiklikkude kogemuste, osalt raamatuliste andmete najal. Hoopis agaramalt kui ilukirjanduse ja reisu kirjeldusliku poolbelletris-

tika alal on T. viimasel ajal teetsenud kirjanduskriitikuna ja kultuuriloolasena. Uuesti algatatud ja kahe aasta jooksul lõpule viidud kogutud „Kriitika“ I—VIII sisaldab osalt küll varemini eri raamatuina avaldatud väljaannete uustrükke, pakub aga rohkesti niisugustki materjali, mis enne seda on ilmunud ainult ajakirjades või ajalehtedes. Esitades T-t endisest tasakaalukamana ja taltunumana täiendab see väljaanne mitmeti meie kujutlust T-st kui kriitikust. Selle suure ulatusega väljaande kõrval on essee „Karl Rumor“ teatavaks lisandiks T-e sõbra K. Rumor-Asti (vt. ka *Suppl. K. Ast*) isiku ja toodangu selgitamisele. Samuti on võrdlemisi tagasihoidlikuks juhiks esimeste sammude astujaile eesti kirjandusega tutvumisel ta „Lühike eesti kirjanduslugu“. T-e kriitilise uurimise innu kõrgeimat saavutist tähistab kultuuriajalooline monograafia „Eesti Kirjameeste Selts“, avar ülevaade ärkamisaegse vaimse kultuuri keskse organisatsiooni asutamisest, tegevusest ja likvideerimisest; seda kannab materjalide hoolikas kogumine ja läbitöötamine ja karakteriseerib nähtuste ning asjaosaliste isikute süvendatud psühholoogiline kujutamine.

A. A s p e l, F. T. stilistina (E. Kirj. 1936, nr. 2); K a m p m a a, Peaj. IV (1936); H. P a u k s o n, F. T-e kriitikast (E. Kirj. 1936, nr. 2); „Looming“ 1936, nr. 3 (A. A d s o n, A. A s p e l, E. H u b e l, A. L o o r i n g, A. O r a s, E. V. S a k s, J. S e m p e r, G. S u i t s, A. T a s s a, M. U n d e r, O. U r g a r t); P. V i i r e s, F. T. Elu ja looming (1937); isikl. saadud andmed. O. U.

*TUNKELO (end. perekonnanimi kuni 1901 Ekman), Eemil Aukusti, Soome keeleteadlane, oli Helsingi ülikoolis soome keele alal adjunktprof-ks kuni 1933, on s. a-st olnud soomekeele prof-ks. T. on Kotikielen Seura auliige a-st 1926, Akadeemilise Emakeele Seltsi auliige a-st 1937 ja Õp. E. S-i auliige a-st 1938. T. töist mainitagu veel „Pari balttilaisperäiseltä näyttävää suomen sanaa“ (MSFOu, LVIII, 1928) ja „Maannimistä Viro ja Vironmaa“ („Virittäjä“ 1929).

Aikalaiskirja 1934 (1933) jm. saadud andmed. T.

TUPITS, Artur, poliitikategelane ja ajakirjanik, sünd. 26. IX 1892 vkj. Tartumaal Puurmani v. taluniku pojana,